

BUTLLETÍ
DEL
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

C L U B A L P Í C A T A L À

C L U B D'ESQUÍ DE CATALUNYA

BUTLLETÍ
DEL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

CLUB ALPÍ CATALÀ
CLUB D'ESQUÍ DE CATALUNYA

1938

VOLUM XLVIII

BARCELONA
REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ : PARADÍS, 10
TELÈFON 19385

BVTLLE TÍ

DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

CLVB ALPÍ CATALA
CLVB D'ESQUÍ DE CATALUNYA

SUMARI: *Records d'una excursió a Dinamarca, per FRANCESC BLASI I VALLES-PINOSA. — Recull arqueològic-gràfic. — Els*

Juvinyà, per FRANCESC CAULA. — Jocs populars de la fadrinalla pallaresa, per R. VIO-LANT I SIMORRA. — Crònica. — Bibliografia.

RECORDS D'UNA EXCURSIÓ A DINAMARCA

No són gaire llunyans aquests records. Visitarem la capital de Dinamarca de retorn d'una excursió per les terres de Suècia, on només es veu aigua i vegetació aferrada a la pedra cantelluda, mig coberta per la molsa verdenca i enllefiscada per l'aigua. Entremig d'aquesta variació d'elements, lligats certament en harmònica combinació, hom dubta trobar-se en terra o en mar.

En ésser prop de Dinamarca, ja es noten aspectes diferents dels copsats a Suècia. Aquell esdevé un país dolç i pàllid, sense feresticitats ni esbojarraments. Es un paisatge format d'illes amb les seves casetes, igual que pobles posats en remull dins una mar enraonada, sense monstres i resguardada de mals vents; baldament li manqui el sol i l'aire que amara de gràcia i lluminositat la nostra Mediterrània.

A Dinamarca, cada illa és un jardí, i cada jardí té la seva fesomia característica. Inútil que busqueu muntanyes: algunes ondulacions llargues i somortes arran de l'aigua i prou. Els estrets, regolfades i giragonses de la terra creen un paisatge únic, fet de bocins, amb les costes baixes curulles de plantes fluvials i algunes boies de campana amb el fanalet entre encerclaments de ferro pintat de blanc.

Tot això ho veiérem mentre el nostre vaixell s'atansava a Copenhaguen per tal d'ancorar en el seu grandíol port. Endins la ciutat tot esdevenia somort a l'hora matinal en què desembarcàrem. Visitar, un diumenge al matí, una ciutat nòrdica i desconeguda, produeix com una mena de desgràcia a l'excursionista. Tot està desert; els carrers semblen més amples, el cel gairebé es toca amb les mans, els homes rondan a l'aventura talment com al retorn d'un enterrament; les poques dones que circulen van més pintades i les batallades dels cloquers sembla que toquin a morts. I encara més si la naturalesa acostuma ésser llagrimosa i melodramàtica, com succeeix a Dinamarca. Aquí, la terra sovint esdevé esblainada sota els núvols de plom i enterbolida per la simfonia dels

vents i de la mar, que fa recollir la gent dintre la closca de les cases, resignada a les habituals inclemències de l'atmosfera.

Així i tot, Dinamarca, que només compta amb tres milions d'habitants, és un poble admirable, a bastament fort per les institucions culturals, en el desplegament de les quals va al capdavant d'Europa. Altrament, en institucions benèfiques fan el ple a Dinamarca, i els serveis públics són perfectes. Gairebé no trobareu un analfabet enlloc. La higiene i el confort són reals. Tots aquests avantatges els aconseguïxen, els danesos, malgrat només tenir una extensió i una població molt reduïda, i posseir una llengua de menys extensió que la nostra, la qual cosa indica que la llengua materna mai no és un obstacle per a la cultura d'un poble, ans al revés.

A Copenhaguen, capital relativament petita, no escaurien les grandiositats. Aquí no veieu grans obres, però són obres grans. El teatre, en llengua danesa, s'anomena *teatret*. La gent duia barret de palla, possiblement per a fer-se la il·lusió que són a l'estiu, però de calor no en feia gota.

Així, el Museu de la Nova Gliptoteca resulta petit, però sucós de debò. Es donació del fabricant de cervesa establert en el barri de Carsberg anomenat Carles Jacobson. D'antuvi, aquest patrici creà la col·lecció per al seu museu particular, però després el traspassà a l'Estat, juntament amb onze milions de corones per a la conservació i el desplegament continuat del museu.

L'orgull de gairebé totes les ciutats del Nord és la Casa de l'Ajuntament. La de Copenhaguen és una edificació de maons, amb sales destinades a festes i recepcions, amb departaments confortables i cuines a propòsit. Amablement fórem acompanyats en totes les dependències de la casa i pregats de signar en el llibre de visitants. Feia més de deu anys que no hi havia signat cap espanyol.

Copenhaguen està plena de museus i d'institucions benèfiques i culturals; i de parcs no en vulgueu més. Aquí és fàcil de crear i mantenir un parc, i el municipi no permet arrencar arbres. La naturalesa, aquesta naturalesa de boires, rega cada dia, i el sol no asseca les fulles. Només cal obrir vies d'accés i encabir entre elles pavellons per a divertiments públics, als quals estan molt afectats els veïns d'aquesta ciutat.

Prou tinguérem l'avinentesa de constatar-ho en el parc d'atraccions del Tívoli, situat al centre de la capital danesa. Hi trobarem un devesall de llum enlluernador, un farciment de jocs que atabalava i una multitud atapeïda.

A l'endemà, dilluns, Copenhaguen presentava un altre aspecte, naturalment. Els seus 600 mil habitants, de matinet, sortien al carrer, i encamallats en la bicicleta la gran majoria anaven als seus quefers. Aquí sembla que tothom estigui sotmès al pedalatge, tot i posseir aquesta ciutat un excellent servei de tramvies, autos i autoòmnibus.

Certament, la configuració geogràfica del territori afavoreix l'afecció a aquest esport, que tant serveix per a les passejades com per a

anar al treball. Això, si altra cosa no, ja indica un grau superior d'independència individual en ambdós sexes. Aquí tothom té vehicle propi.

Durant el trajecte recorregut per anar als castells Frederiksborg, Fredensborg i Kronborg, hem trobat bicicletes a centenars. Són el suplíci dels xofers, baldament en les carreteres tinguin la via ben marcada. Seguim per planures immenses, damunt les quals veiem algunes ondulacions sense conseqüències. De tant en tant són trencades per algun bosc espès, a dins del qual sovint el sol feia la rateta, en traspasar alguna gota d'aigua escadussera. El sol era fugisser i violent, a ratxes, com deu ésser cada dia en aquestes terres nòrdiques; avingut amb les boires per tal de tenir l'avinentesa d'eixugar la mullena produïda per les gotellades de les pluges intermitents.

La terra és de fang negre, tota ella aprofitada per als pasturatges i constellada de casetes de pagès entre les cofes dels arbres. En totes s'observa un aire d'abundància que encanta. El mateix es nota als pobles, fets de rajols de color de la sang de bou, amb els teulats aguts sota la punxa del campanar de l'església, que la humitat perenne patina de verd. Semblen pobles models, polits, que per les seves aparences deuen viure sota un ritme ple de confort i contentament arran de les carreteres immillorables.

A través d'aquest paisatge arribàrem al castell Frederiksborg. Està situat al centre d'una illa. És una grandiosa construcció de rajols, patinada per dos segles d'existència i adient al caràcter frívol de la reialesa danesa del segle XVII. Un incendi el destruï l'any 1859, i, reedificat poc després, fou transformat en Museu Nacional i Històric. Les dependències interiors, ricament adornades, contenen originals i còpies d'obres d'art antigues i modernes, les quals donen idea general de la història de Dinamarca i de la seva civilització. En una formosa sala anomenada dels Cavallers tinguérem el goig d'estrènyer la mà de dos catalans, que prenen part en les tasques del Congrés de Ciències Històriques.

A mitja hora lluny d'aquest castell s'escau el de Fredensborg. Una magnífica passejada limitada per dues rengleres d'arbres grandiosos mena al peu de l'edifici, l'aspecte del qual és senzill. L'interior s'avé a les dependències casolanes de qualsevol família acomodada.

El castell de Fredensborg està en actiu servei, puix cada any els reis hi passen algunes setmanes de tardor; segurament per fruir de les delícies dels voltants sembrats de jardins, estàtues, jocs d'aigües i magnífics boscos, al centre d'un dels quals lliscaven algunes barquetes dintre el lloc Esrom, convertit en aquell moment en una safata d'argent brunyit.

Carretera enllà, al cap de mitja hora d'automòbil assolírem la ciutat d'Elsenor o Helsingor, prop de la qual s'escau la fortalesa de Kronborg. En aquest trajecte trobàrem alguns camps de flors i alguns molins de vent com els de Mallorca. D'entre el verd lluent de la campada surten els xalets blancs enribetats de vermell i les cases escadusseres fetes de rajols i cobertes d'eures.

El castell o fortalesa Kronborg està situat en el lloc avançat de les costes daneses més pròxim a Suècia, precisament en el pas obligat dels vaixells que van de la mar del Nord a la mar Bàltica. Antigament, tots els vaixells que feien aquesta travessia eren obligats de pagar un peatge crescut a la ciutat d'Elsenor. En desús aquest privilegi, Elsenor restà molt desfavorida i sotmesa només als encisos de la prosperitat passada, a través del trasbals reduït del seu port.

El més interessant d'aquesta vila és l'esmentada fortalesa, encara en servei actiu; un servei més decoratiu que útil, perquè tant les construccions com l'armament han esdevingut inservibles davant els sistemes moderns.

La nostra arribada a Elsenor coincidí amb el tancament del Castell. L'amabilitat d'alguns militars ens permeté de fer un passeig per dintre les muralles, durant el qual poguérem contemplar l'edifici, d'estil Renaixement, més bell del Nord. És un massís quadrat, sever, tot de pedra picada, d'una seriositat una mica fosca i freda, però ben adient al seu caràcter de fortalesa d'antany. Està emplaçat damunt una contrada de roques, deserta i crua, rodejada de remparts i de fossats amb aigua, de bastions i de defenses, i amb una vista magnífica envers la mar.

En la *bateria del pavelló*, la més avançada a l'aigua, i la més prop de Suècia, que distingíem perfectament, feia guàrdia un soldat. Això no li privà pas de saludar-nos amablement i de descobrir-nos el bell esguard que teníem al davant; un esguard infinit i romàntic envers la costa sueca, precisament en el punt des del qual els suecs traslladen l'electricitat a Dinamarca, perquè les deus hidràuliques d'allí permeten preus més econòmics.

Aquest castell és famós a tot el món. La seva anomenada prové perquè Shakespeare hi fa passar l'acció d'Hamlet. Aquí mostren la cèlebre terrassa que alguna vegada hem vist reproduïda en cartró durant la representació de la tragèdia shakesperiana. Hom reconeix l'encert de l'autor en escollir aquest indret tan a propòsit, misteriós i ple de vaguetats per a esdevenir el país d'Hamlet, al qual el turista acut atret per la propaganda de l'anècdota. El castell de Kronborg talment és una transposició d'un somni, una imatge somniada refosa amb la simplicitat de les coses, situades a l'entorn de l'horitzó llunyà i sota el cel d'incessants canviaments. Perdérem el compte de les vegades que sortí i s'apagà el sol, que s'enfosquí el cel i que caigueren ramassades.

En retornar a la capital de Dinamarca, alguns companys deien que travessàvem la Suïssa del Nord. Malgrat tot, no hi sabérem trobar gaires punts de semblança entre aquest país i aquella federació, la característica de la qual són les muntanyes i les valls, els cingles i els encrestats. En canvi, nosaltres seguïem una magnífica passejada estesa vora la mar i aliniada de xalets, que més aviat ens recordava algun paisatge de la Costa Brava.

A mitja nit sortírem de Copenhaguen. L'endemà al matí encara

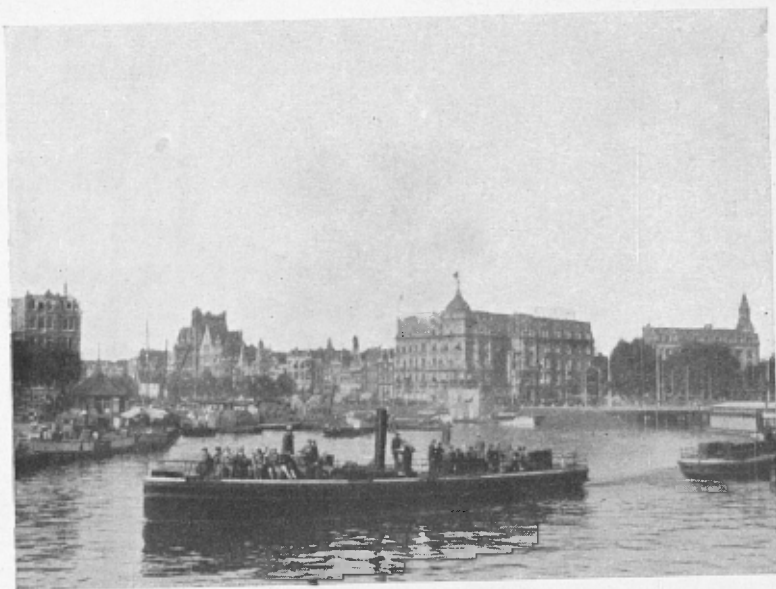

COPENHAGUEN

Cls. F. Blasi

COPENHAGUEN. CASTELL HAMLET ELSENOR

COPENHAGUEN. BORSA

COPENHAGUEN. CAPELLA DEL CASTELL

Cls. F. Blasi

aconseguim veure la costa de la península de Jutlàndia, tètrica, baixa, sorrenca, deshabitada. La llunyania ens privà d'esguardar tota la desolació d'aquest país, la protecció del qual és una necessitat per a Dinamarca, perquè fa de paravent o parapet de les tempestes fàcils de la mar del Nord, la impetuositat de les quals, de vegades, ho arrenca tot. Per això, només hi veiérem algun arbre desencaixat i geperut.

FRANCESC BLASI I VALLESPINOSA

RECULL ARQUEOLÒGICO-GRÀFIC

AMB el present número reprenem la publicació del *Recull arqueològic-gràfic* iniciat en el número de gener del 1936.

El nostre intent és donar a conèixer per mitjà de la seva publicació gràfica acompanyada d'una breu notícia, quelcom del molt d'inèdit que hi ha encara en el que constitueix el nostre patrimoni artístic-històric-arqueològic. Es tracta de dades que, per elles mateixes, són intranscendents, però que la publicació de les quals creiem que agrairan els estudiosos, car que, d'una banda, per llur mateixa intranscendència, són dades de difícil conèixer, i de l'altra, fan referència a quelcom que si ha desaparegut o desapareix, totalment o solament de la nostra terra, si bé llur pèrdua serà notada i per tant més sentida, no serà tan irreparable des del punt de mira de la ciència.

Invitem des d'ací els socis del CENTRE a col·laborar en aquesta secció, per tal que aportin per al *Recull* el material que tinguin en llurs arxius particulars.

LAUDES SEPULCRALS DE SANT BARTOMEU SES GORGUES I DE SANT JULIÀ DE VILAMIROSA

Entre les masies de Roda i Santa Maria de Cordó (L'Esquirol), a uns tres quilòmetres a la dreta de la carretera d'Olot, es troba l'ermita de Sant Bartomeu ses Gorgues, antiga capella amb un absis, en la qual hi ha una lauda sepulcral empotrada a la façana, amb la creu central acompanyada de dos arbres i figures geomètriques que la fan força interessant.

També a l'església de Sant Julià de Vilamirosa, al costat de Can Frugull, prop de Manlleu, existeix una altra lauda funerària semblant a l'anterior, al cos funerari de l'enfront. Queda requadrada per una orla i en el camp hi ha dibuixos geomètrics. No és completa, i tal volta el trencat respon a la intenció de fer de la pedra com una cartela.

Aquestes dues pedres venerables, del cristianisme primitiu de la nostra terra o d'un ruralisme força primitivista, tenen la seva ornamentació, segons unes essències autòctones mai no desmentides. Aquesta decoració queda evidentment emparentada tant amb la d'algunes esteles ibèriques, que són llur antecendent, com amb l'ornamentació de les rústegues finestres gòtiques de les nostres masies, així com amb la dels

collars musicats, obra dels pastors del Pirineu en els presents dies. Aquesta demostració de la perpetuació del mateix tema ornamental, ens fa evident la permanència de la mateixa raça en el mateix país, cosa indispensable perquè un poble pugui arribar a desenrotllar una missió d'importància i que, per tant, hem d'estar-ne engelosits, la qual cosa ens obliga a la defensa a ultrança del país i de la raça.

FIGURES DE RETAULE

E L S J U V I N Y À

L *A família*.—D'ençà de l'any 1917 que vaig donar a conèixer la casa romànica de Juvinyà, de Sant Joan les Fonts, he anat aplegant les dades referents als seus possessors, i avui puc fixar la genealogia d'aquesta família medieval, notable a la comarca d'Olot.

He dit en una altra ocasió que el noble Simó de Palau va adquirir el vescomtat de Bas per donació que li féu el jutge d'Arborea. En morir aquell heretà el vescomtat la seva filla Sibília, emmaridada amb Hug V d'Empúries, la qual vengué aquell domini el 24 de juliol del 1281, junt amb els castells de Castellfollit de Bas, Montagut i Mont-rós, al rei Pere II (III d'Aragó) (1). Agraït el monarca dels bons serveis que li havia prestat Ponç Hug IV d'Empúries, quan la invasió de Felip "l'Ardit", li va concedir aquelles possessions en feu, segons document signat a Girona, el 19 de juny del 1286 (2), concessió que fou confirmada per Alfons II el 29 d'abril del mateix any (3). Ponç Hug IV les va donar al seu germà Huguet en concepte de llegítima paterna, el 20 de març del 1292, amb la condició que si moria sense deixar descendència havien de retornar al comtat d'Empúries, com així va succeir (4).

Oblidant Jaume II l'ajut prestat a la corona per Ponç Hug IV, el va desposseir del vescomtat de Bas i feus annexos, ordenant una informació de les possessions i drets dels citats llocs. En aquesta informació apareixen citades dintre de la comarca olotina les "forces" de Sant Esteve (Sant Esteve de Bas), Mayol, Puigpardines, Vern-tallat, Balbs, Les Preses, El Coll, Riudaura, La Masó (també a Riudaura) i la de les Fonts, pertanyent aquesta a en *Juviga* (Juvinyà), la qual diu *fa covenenses* (convenis o pactes) *a vescomta e es terme de Muntros* (5). L'any 1223, abans d'ésser fortificada la casa de les Fonts, Berenguer Rovira (senyor útil del mas "Rovira", avui mas "Xervanda") ven una peça de terra a Bernat Fabra, la qual fa constar que radicava "sota la villa

(1) Arx. de la Cor. d'Aragó. Pergami 199 de Pere II.

(2) Arx. de la Batllia General, avui a l'Arx. de la Cor. d'Aragó. *Feudorum Vicariarum Gerundae et Bisulduni*, classe 1.ª, B. 4, folis XXIII verso i XXV, i Arx. de la Cor. d'Aragó, *Feudorum forma minoris*, llibre II, foli 147.

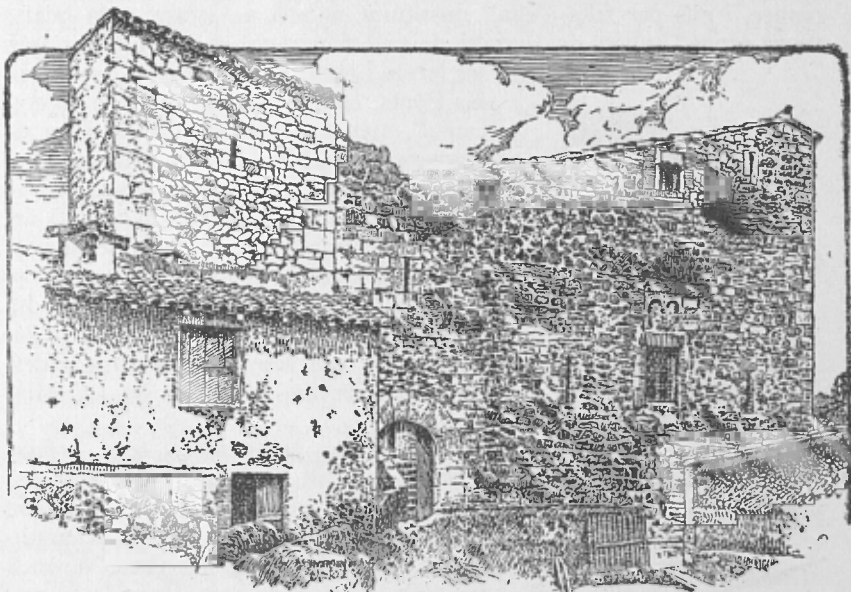
(3) Arx. de la Cor. d'Aragó. *Gratiarum* B, d'Alfons II, registre 64, foli 10.

(4) Arx. de la Cor. d'Aragó. Pergami 98 de Jaume II.

(5) Arx. de la Batllia General. *Feudorum Vicariarum Gerundae et Bisulduni*, classe 1.ª, B. 4, folis XXV al XXVII, i *Pro Feudis Barcinonae et aliis*, classe 1.ª, B. 2, folis LXVI al LXVII.

de Les Fonts" (6). Com a força apareix citada en diversos capbreus a favor del priorat de Sant Joan les Fonts: Guilleuma d'Illa, l'any 1374, l'anomena *stadium sive forcie de Juvinyano* (7); Guillem de Peracaula, l'any 1382, parla de la *militie de Juvinyano* (8), i Rafel de Peracaula, en el 1561, encara fa esment del *militu de Jovinyà* (9).

El més antic senyor de la casa de Les Fonts, citat documentalment, és Ramon de Fonts, el qual, el 13 d'agost del 1192, va signar un privilegi concedit per Ponç de Cervera a fra Oliver, prior de Sant Joan

Estat actual del «Mas Juvinyà» a Sant Joan les Fonts

les Fonts, de poder moldre tota classe de gra en els molins vescomtals tant els monjos com els clergues del priorat (10). El 1205 signa com a testimoni la venda del mas "Bartina", feta per Pere Bernat d'Aiguaneagra i la seva esposa Bernarda, a favor de Pere Bonet i la seva esposa Sibília (11). Trobant-se malalt pel febrer del 1213, féu testament i elegí marmessors a la seva esposa Corduana, la seva filla i pubilla Urraca, l'espòs d'aquesta Guillem, un tal Llopató i a Arnau

(6) Pergami del mas "Aiguaneagra", de Sant Joan les Fonts.

(7) Arx. de la Cor. d'Aragó. Monacals. Llibre de capbreus i altres escriptures a favor dels priors de Sant Joan les Fonts fra Guillem de Gaylacho i fra Bertran de Tremato, foli XVII.

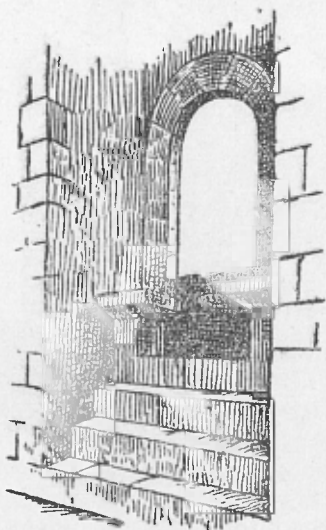
(8) Arx. de la Cor. d'Aragó. Monacals. Llibre citat, folis XXXXII verso al XXXXIII, i pergami del mas "Peracaula", de Sant Joan les Fonts.

(9) Arx. de la Cor. d'Aragó. Monacals. Capbreus del senyor abat de Camprodon, rebut per Pere Clos, notari, trasllat del doc. E, 126 de l'Arx. de Camprodon, i pergami del mas "Peracaula", de Sant Joan les Fonts.

(10) F. Monsalvatge: *Colección Diplomática*, vol. XII, pàgs. 40 i 41. Aquest document no es troba a l'Arx. de la Cor. d'Aragó on hauria d'ésser amb altres provinents de l'Arx. de la Delegació d'Hisenda, de Girona. Segurament es va perdre abans del trasllat.

(11) Arx. de la Cor. d'Aragó. Monacals. Trasllat del 1351, pergami procedent del priorat de Sant Joan les Fonts, catalogat a l'Arx. de Camprodon amb la signatura E, 74.

de Sales, en Pere de Cervera i Arnau de La Miana, cavallers. Fêu diverses deixes a les esglésies de Sant Pere, Santa Maria del Castell, Santa Maria de Belloc i Sant Vicenç, de la vila de Besalú; Sant Martí de Capellada; Santa Maria de Casolar a l'Hospital de Jerusalem, i als confreres d'Olot. Assenyala com a llegítima 500 sous a cada una de les seves filles Alamanda i Elisenda, quantitats que assegura sobre la dècima de Sant Salvador de Bianya. A l'esposa la fa senyora i majora dels béns pel seu vivent "mentre es tingui per mare de la seva pubilla i el seu gendre, i ells per fills d'ella", instituint pubilla a Urraca, a la qual i al seu espòs Guillem de Juvinyà deixa l'alou *stadium de Fontibus* amb

Finestral romànic, amb festejadors a banda i banda

les terres i tot el que posseeix a Sant Joan les Fonts, exceptuant la borda de "Pera-caula", que diu tenir en feu de Pere de Cervera. També els dona tot el que posseïa en directe domini a Avellana curva (Sant Miquel de la Torra, a la Vall del Bac). Els Angles (sobre Palau de Montagut), Montagut, Espinavessa, Sant Cristòfol les Fonts i Batet. I, finalment, posa a l'esposa i filles sota la protecció i defensa dels seus senyors Arnau de Sales, Pere de Cervera i Arnau de La Miana (12).

Guillem de Juvinyà, la seva esposa Urraca, llur fill Guillem amb la seva esposa Maria i Arnau de Juvinyà (germà de Guillem), amb la seva esposa Raimunda, el 13 de desembre del 1221, venen a fra Ramon, abat de Sant Pere de Camporodon, el mas "Mal-Pertús", que pel citat monestir tenien a Baget i tot el que posseïen en alou als masos "Solà" i "Paradella" i a la borda de "Noguero", anant compresos en la venda els homes i dones, llurs redempcions, questies, toltes, serveis, forcies, emprius, establiments, cugucies, etc., pel preu de 200 morabatins de bon or i pes afinat (13).

Del 24 de juny del 1242 és una permuta de terres feta entre Guillem de Juvinyà (fill de Guillem i Urraca) i Marquesa de Molleras, per la qual el primer lliura a dita senyora el camp de "Roncercatas" a canvi de dues feixes situades prop del "Freixer" de Juvinyà, aprovant la permuta, com a senyor directe de les esmentades feixes, el prior de Sant Joan les Fonts (14). En l'establiment que Guillem d'Esparg, clergue de Sant Joan les Fonts, signà el 18 d'abril del 1262 a favor de Beatriu de Marunys del camp de "Landrei", es fa constar "que va

(12) Arx. de la Batllia General. *Feudorum Vicecomitatus de Basso et Castrifoliti*, classe 1.ª, A, 3, folis CI i CII.

(13) F. Montsalvatge: *Colección Diplomática*, vol. XII, pàgs. 96 i 97.

(14) Arx. de la Cor. d'Aragó. Monacals. *Index d'escriptures del monestir de Sant Pere de Camporodon*, docs. provinents de Sant Joan les Fonts, signatura E, 98. En aquest trasllat diu Guilleuma per Guillem de Juvinyà, error manifest de copista.

pertànyer a la senyora Urraca de Fonts i al seu fill Guillem de Juvinyà, per lliure i franc alou" (15).

Guillem de Juvinyà, cavaller, fill de Guillem i de Maria, es va casar amb Raimunda, filla de Guillem de Boxols i Anneta, de Montagut, i néta de Ramon de Boxols i Berenguera, de Sant Martí de Capellada. Guillem i Raimunda posseïen l'alou de Les Fonts l'any 1280. El 18 d'abril del 1293 Guillem signa com a testimoni, junt amb Pere de Peracaula i Joan i Guillem de Batet, la promesa que fa Pere de Molera i la seva esposa Anglesia, de Begudà, d'ésser fidels a Pere de Roca de Bellvespre, cavaller, i al prior fra Joan, de Sant Joan les Fonts, confessant que tot el bestiar, gros i petit, i l'hospici o mas de "Molera" eren de la senyoria del priorat, al qual pagarà els censos assignats (16). Guillem de Juvinyà deuria morir abans del 26 de juny del 1307, en la qual data Pere de Castanyer i Guillem Pere, el seu fill, permuten amb Pere de Peracaula una peça de terra del seu mas "Castanyer", anomenada "camp de la saula", "del directe domini del senyor Guillem de Boxols i del seu hereu Guillem de Juvinyà, difunt" (17). He trobat tres fills de Guillem i Raimunda: Bernat, l'hereu; Arnau, casat amb Brunissenda, filla de Ramon de Puigpardines, i Gueraua, casada amb Bernat de Finestres.

Assabentat Jaume II que alguns cavallers del comtat de Besalú i del vescomtat de Bas havien venut en franc alou diverses propietats que posseïen en feu de la corona, manà al batlle general de Catalunya que fes una rigorosa informació dels feus alienats en tal forma. Encarregà aquesta tasca el citat funcionari al seu lloctinent de Bas Jaume de Monell, el qual dictà les ordres pertinents, obligant a tots els qui posseïen feus, a presentar els documents creditatius de llurs drets. És per això que, essent emparades o segrestades les rendes que en Bernat de Juvinyà posseïa al terme de Castellfolit i Montagut, el 21 de desembre del 1313 va comparèixer davant el batlle reial de Besalú, Ramon de Banc, el clergue Arnau de Juvinyà (18), en representació del seu nebot Bernat, presentant el testament del ja citat Ramon de Fonts, aconseguint l'alçament de l'empara (19). Bernat de Juvinyà, el 15 de març de l'any següent, signa l'heretament del mas "Peracaula" i el seu molí fariner atorgat per Pere de Peracaula i la seva esposa Beatriu a favor del seu fill Bernat, signant també en Guillem de Boxols com a senyor directe de part de les terres del dit mas (20).

(15) Arx. de la Cor. d'Aragó. Monacals. Pergami de Sant Joan les Fonts, registrat a l'Arx. de Camprodon amb la signatura E, 45.

(16) Arx. de la Cor. d'Aragó. Monacals. Pergami procedent de Sant Joan les Fonts, registrat a l'Arx. de Camprodon amb la signatura E, 81.

(17) Pergami del mas "Peracaula" de Sant Joan les Fonts. Els Boxols posseïen a Sant Joan les Fonts, en feu del castell de Castellfolit, els masos "Domènec" i "Serrat" i la meitat del de "Peracaula", els quals van vendre a Ramon de Bianya, de Camprodon. (Arx. de la Batllia General. *Instrumentorum de Feudis*, vol. VI, classe 1.ª, A, 14, folis 417, 487 i 493).

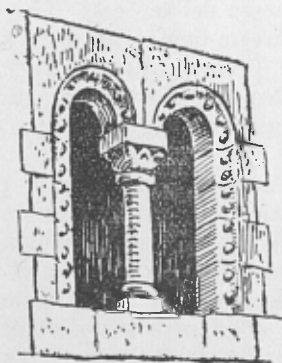
(18) Aquest Arnau de Juvinyà, com arxi-diacon de Besalú, signà, el 2 de juliol del 1280, el reconeixement fet per Sibília de Palau, comtessa d'Empúries i vescomtessa de Bas, a favor del bisbe de Girona de les dècimes que per ell posseïa. (Seu de Girona. *Cartoral de Carlemany*, doc. 404, foli CCCLXXXI i verso).

(19) Arx. de la Batllia General. *Feudorum Vicecomitatus de Basso et Castrifoliti*, classe 1.ª, A, 3, folis CI i CII.

(20) Pergami del mas "Peracaula", de Sant Joan les Fonts.

Per haver traspassat Bernat de Juvinyà sense deixar descendència, heretà el patrimoni familiar el seu germà Arnau, cavaller, al qual va establir fra Joan de Montuello, prior de Sant Joan les Fonts, dues parts dels molins d'aquesta parròquia, situats al cap del pont del riu Fluvià, salvant la senyoria i el cens de tres quartans de blat net per la Mare de Déu d'agost, a mesura d'Olot, el 4 de febrer del 1329. Els monjos i clergues del priorat posseïen la quarta part de les moltores i, en virtut de les clàusules de la concessió, restà prohibit als Juvinyà vendre o empenyorar el domini útil dels citats molins als senyors de Castellfolit i el seu terme, als vescomtes de Bas i a tota persona de privilegi militar (21).

Ramon i Dalmau, fills d'Arnau i Brunissenda, van vendre a Guillem Pere de Puigdevall la terça part del delme que rebien a les parròquies de Sant Salvador de Bianya, Sant Martí de Torneriça (avui del Clot, a Bianya) i Sant Ponç d'Aulina. Mort en Puigdevall, passà per compra dita part de dècima als honrats Pere Brugada, capellà de Torneriça, Pere del Cos, capellà de Sant Pere del Puig de Bianya i Pere de les Aulines, de la citada parròquia de Torneriça, els quals declararen la compra al rei Pere III (IV d'Aragó), el 20 d'octubre del 1351, com a pare i administrador de l'infant Joan, duc de Girona i vescomte de Bas (22). No deuria ésser prou legal aquesta venda, per quan el rei ordenà l'embargament de la dita part del delme, ordre que va ésser executada pel batlle general Pere Ça Costa i per G. de Tor-

Finestral romànic geminat,
a la façana principal

res, savi en dret, per mitjà de l'honrat Jaume Sant Feliu, ciutadà de Vic i procurador del vescomte de Bas, el 31 del propi mes (23). Havent mort Arnau de Juvinyà, els fills tornaren a la mare la debatuda part de delme, ordenant llavors en Pere Ça Costa el seu desembargament, el 24 de novembre del 1352, fent lliurament de les rendes a Brunissenda, abonant, però, aquesta el salari i despeses del procurador "segons la bona consciència y rahó d'aquest". Altrament, havent convingut el procurador i la citada dama que la meitat dels fruits recollits, per raó de l'embargament, serien lliurats al rei i l'altra meitat restaria per a ella, ordenà el batlle l'execució del pacte, recordant al procurador que ell havia promès no presentar cap qüestió per raó dels fruits a Bernat de Gironella (batlle de Pinoses, de la parròquia de Sant Salvador de Bianya), si adquiria dita part del delme, des del dia de la compra, que

(21) Arx. de la Cor. d'Aragó. Monacals. Pergami procedent de Sant Joan les Fonts, registrat a l'Arx. de Camprodon amb la signatura E, 96.

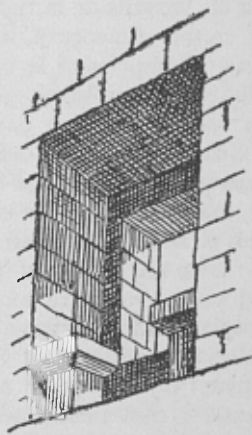
(22) Arx. de la Batllia General. *Feudorum Ducatus Gerundae et Comitatus Cervariac*, classe 1.^a, D, 2, foli III, i *Literarum Feudorum Ducatus Gerundae et Comitatus Cervariac*, vol. I, foli 4.

(23) Arx. de la Batllia General. *Feudorum Ducatus Gerundae et Comitatus Cervariac*, classe 1.^a, D, 2, folis VI verso i VII.

assegura ha efectuat amb anterioritat a aquesta ordre (24). L'escriptura de la venda fou signada pel batlle general el 24 de novembre de l'any següent. Segons aquest document, en Gironella pagà de drets reials mig terç dels 3.000 sous preu de la compra. També es féu constatar que aquesta part de delme es tenia en feu pel rei, com a vesconite de Bas, i per l'abat de Sant Joan de les Abadesses (25).

He dit abans que Gueraua de Juvinyà, germana d'Arnau, era emmaridada amb Bernat de Finestres. Aquest va adquirir, per compra, d'Alamanda, filla de Francesc de Bianya, cavaller, la casa i honor de "Bellvespre", de Sant Joan les Fonts. En vendre-la, el 21 de febrer del 1362, a Bernat de Subiràs i la seva esposa Margarida d'Aiguaneegra, no solament signen els dos esposos, sinó també Brunissenda, vídua d'Arnau de Juvinyà (26). La *casa e star de Bellvespra* comprenia terres de *ça e dellà del fluvium nomenat de Ridaura*, posseint tres molins i les masoveries de "Cabrafiga", la "Alosa", la "Estrada" i "Roig", tot el qual es tenia pel castell de Castellfolit i alou del rei; dues parts del delme de Sant Joan les Fonts, i la batllia i vegueria del castell i vila de Castellfolit, en feu de la corona (27).

A Brunissenda, vídua d'Arnau de Juvinyà, la succeeix la seva pubilla Gueraua, casada amb Pere d'Hortal (28), donzell, veí de la parròquia de Vilamari, el qual, com a procurador de la seva esposa, ven perpètuament, el 26 d'agost del 1381, en lliure i franc alou, a Guillem de Peracaula certa terra i bosc o devesa anomenada "bosc mitjà del boixader", de l'estada o força de Juvinyà (29). Es de creure que a les darreries del segle XIV la pubilla de Juvinyà abandonà l'estada dels seus passats en passar a viure amb el seu espòs a Vilamari i a ben segur la va vendre més tard, car mai més no es parla d'aquesta família en documents posteriors. Al cap d'anys trobo la força dels Juvinyà en possessió de Miquel Planes, veí de la parròquia de Juvinyà, prop de Besalú, significat rebel de la vegueria de Besalú en la lluita mantinguda per la Diputació Catalana contra Joan II. Els seus béns foren segrestats, essent concedida la casa de Juvinyà a Climent de Cabrera, fill de Bernat Joan de Cabrera, comte de Mòdica i vescomte de Bas, enemic del rei, "en premi a la seva fidelitat en abatre la rebel·lió de

Finestral del segon pis
o golfes

(24) Arx. de la Batllia General. *Instrumentarium de Feudis*, vol. VII, classe 1.ª, A, 15, foli 366, i *Feudorum Ducatus Gerundac et Comitatus Cervariac*, classe 1.ª, D, 2, foli XXIII.

(25) Arx. de la Batllia General. *Possessori de Feus*, classe 1.ª, B, 1, folis XLIII verso i XLIII.

(26) Arx. de la Batllia General. *Notularium* 6, de Guillem de Lladó, foli 104.

(27) Arx. de la Batllia General. *Possessori de Feus*, classe 1.ª, B, 1, folis XLIII verso i XLV.

(28) Hortal era un dels castells del terme de Llerç.

(29) Pergamí conservat al mas "Aiguaneegra", de Sant Joan les Fonts.

Catalunya, ajudant a Francesc de Verntallat, cap dels remenses, en reduir a l'obediència els contraris del rei en les vegueries de Girona, Besalú i altres". Signà aquesta concessió el rei a Saragossa, el 2 de maig del 1463 (30).

Una llegenda.—D'aquell Guillem de Juvinyà casat amb Urraca de Fonts conta una antiga llegenda que era senyor de la "Torre de Fares", prop de Besalú, i que, sense guardar cap respecte a la diada de Nadal sortí de bon matí de cacera amb altres cavallers, amigots seus, deixant encarregat abans al rector de Juvinyà que no celebrés la missa major fins al seu retorn. A l'hora de consuetud ja estaven aplegats a l'església els vassalls de la rodalia, els quals no s'explicaven el retard amb què el rector començava la missa. Aquest, veient que el senyor no arribava i comprenent la impaciència dels feligresos, es va decidir a complir el seu ministeri. Girat el missal arribà en Juvinyà, el qual, ofès en veure's desobeït davant dels seus companys de cacera, exasperat, oblidant la santedat del lloc, matà el sacerdot al peu de l'ara. Afegeix encara la llegenda que l'església va desaparèixer per efecte d'un incendi, immediatament de comès el crim, i Guillem fugí errant per aparèixer el seu espectre en determinades dates.

Una altra variant d'aquesta llegenda diu que Juvinyà, perseguit pel poble, va caure exànimement abans d'arribar a la seva "Torre" i els propis vassalls l'arremataren a garrotades com a un gos foll. Sabedora del fet la senyora de Sales —senyoriu del qual era feudatari en Juvinyà (31)—, va fer alçar una forca per a penjar-hi el cadàver de l'assassí, com a escarment, i en aquell lloc fou alçada una creu de pedra coneguda per la "Creu del Cavaller", la qual fou aterrada l'any 1835 (32).

Martí Sanjaume, en parlar de Santa Maria de Greixa, ens dóna a conèixer una llegenda semblant a la que acabo de contar. Diu que al costat de l'epístola d'aquella església es conserva una finestra oberta en forma de ventall, des de la qual el senyor de Greixa assassinà el rector mentre celebrava la missa, per no haver-lo esperat que tornés de la cacera. Segons aquesta tradició, comès el crim, fugí el malvat a llunyanes terres i els d'All adquiriren les pastures de Greixa, si bé es veieren obligats a abandonar-les davant dels atropells de què foren víctimes per part dels d'aquell poble, els quals, no tenint-ne prou amb martiritzar el bestiar, escuant les vaques bàrbarament, assassinaren molts veïns d'All, fent-los cavar prèviament llur fossar (33).

Han passat els segles i de la noble estada dels Juvinyà, a Sant Joan les Fonts, sols resten les despulles que indiquen els dibuixos amb què

(30) Ax. de la Cor. d'Aragó. *Gratiarum* 2, de Joan II, folis 4 i 5, registre núm. 3354.

(31) Aquest detall sembla cert, Guillem de Juvinyà, fill de Guillem i Urraca, l'any 1261 posseïa en sub-feu per Berenguer de Vilaert i aquest en feu per Ermessenda de Sales, una part de la dècima de la riera de Palau de Montagut. (Vegeu: F. Monsalvatge: *Los castillos del condado de Besalú*, pàg. 101.)

(32) Joaquim Matas: *El castillo de Sales y sus términos*, Olot, 1915.—P. Vaireda Oliveres: *L'element cavalleresc en les llegendes. Arxiu de tradicions populars*, Barcelona, 1931.

(33) Jaume Martí Sanjaume: *Las Vírgenes de Cerdaña*, pàg. 24. Lleida, 1927.

acompanyem aquestes notes. Com aquelles dades històriques oblidades en els pergamins i vells llibres del passat, la llegenda exemplar ha estat preterida i ja ben pocs la recorden vora la llar pairal en les llargues i íntimes vetllades hivernenques. És per això que em plau recordar-la avui com a complement d'aquestes breus notes històriques d'un dels casals més antics de la nostra terra.

FRANCESC CAULA

(Dibuixos de l'autor)

JOCs POPULARS DE LA FADRINALLA PALLARESA

TOTA la fadrinalla (tant els minyons com les minyones) en entrar a l'edat viril, com és molt natural, anaven deixant els jocs i entreteniments propis de la *xinalla* per lliurar-se a altres esbarjos més adients a la seva edat. Tals eren les *bitlles*, la *pilota*, fer *valenties* i altres jocs.

Això no vol pas dir, però, que es separessin els dos sexes, molt al contrari, car generalment minyones i minyons sempre solien jugar plegats.

A Sarroca de Bellera (vall del Bòsia) durant la nostra cara infantesa, fins que prenién estat matrimonial no era pas rar veure fadrins i fadrines jugant a "arrencar cebes" i als "quatre pilans". Jocs que feien als *focs* i *sales* de les cases *grosses* durant la hivernada quan ja no hi veien per a jugar al carrer els dies festius o bé després de sopar a les *conlleccions* els dies de *cada dia* (feiners), i durant l'estiu al carrer en fer-se fosc i després d'haver sopat en sortir a prendre la fresca; això els dies de festa en què no organitzaven ballades o en què els fadrins no anaven a *rondar* o a cantar *julies* i jotes a les donzelles bo i acompanyats de guitarres, panderos i ferrets.

A la Vall d'Aneu, segons Morelló, a principis d'aquesta centúria els jocs més usuals de la fadrinalla eren: per als homes, el de la pilota, la barra, els quatre pilans, i, a l'hivern, patinar sobre del glaç; i, per a les dones, els diumenges a la tarda el joc de les bitlles (1).

I a la Ribera del Ferri, segons un bon amic nostre, fa uns quarantacinc anys que els fadrins es jugaven el beure, els dies festius, tot jugant a bitlles de sis i de nou i al *buli* (bòlit) (2).

Per a cada joc tenien més o menys la seva temporada escollida, però

(1) Joaquim Morelló, "La Vall d'Aneu", treball publicat a les pàgines d'aquest Butlletí l'any 1904.

(2) Observat pel nostre bon amic Casimir Torobella de Sarroca de Bellera, a Tavescan i a Tírvia, els quals pobles de la Ribera de Cardós i la Vall Ferrera juntes formen la Ribera del Ferri, amb el llenguatge popular d'aquella contrada, per les moltes fargues i diverses menes de ferro que hi havia hagut fins a Llavorsi.

es pot dir que quan jugaven més era durant la hivernada (inclosa la tardor) i la primavera, car a l'estiu com que és l'època de recollir els fruits de la terra, poc temps els quedava per a esbargir-se. Els quals costums de la jovenalla descriurem junt amb els jocs.

La pilota. — Aquest popular joc és un dels més antics, car segons el nostre alt folklorista Rossend Serra i Pagès, els nens de l'antic Egipte de 3.000 anys abans de J. C. ja s'entretenien amb pilotes fetes de roba, de llana i de couro. I segons Capmany, les noies i nois grecs i romans ja hi jugaven i empraven pilotes de tres mides, les quals devien correspondre a d'altres tantes menes de jocs. I segons es desprèn d'un passatge del Cant IV de l'Odissea d'Homer, la filla d'Alcinous, la bella Nausica, hi juga amb les seves serventes, alleugerides dels vels bo i tirant-se la pilota tot cantant. Vegeu sinó:

“Però en haver-se gaudit del menjar, les serventes i ella,
jugaven a la bala, bo i deseixides dels vels,
i entre elles Nausica dels braços blancs començà la cançó”.

I més avall, per voluntat de la deessa dels ulls llucents Atenea, errà la pilota:

“Així, doncs, Nausica tirà la bala a una serventa,
errà la serventa i la féu anà en una gorja pregona”.

També, segons Elias, els romans ja jugaven a una mena de joc de pilota anomenat “follis”, i, més tard, a la República de Florència, a una altra mena de joc amb el nom de “calcio”, i els francesos del segle XIII al “soule” i al “barett”, precursors tots ells del modern futbol. I segons suposicions del mateix autor la “pilota basca” (joc que s'acosta més al nostre joc de pilota del Pallars) ja era practicat en el segle XII, en què *tornaven* la pilota directament amb les mans, fins fa una centúria llarga que hi fou introduïda la cistella o guà, a la qual cosa es deu la seva resurrecció triomfadora (1).

Per a jugar a la pilota, al Pallars era necessari escollir una façana alta i més o menys quadrada, amb poques obertures i que es trobés situada al davant d'una plaça. Al peu de la façana i a uns dos metres del sòl marcaven una ratlla que es veiés bé per mitjà d'un pinzell i terra negra, vermella o bé calç desfeta amb aigua, i es servien d'una corda per fer-la més recta per tal de senyalar la falta de la paret. Generalment, però, en tots els pobles que tenien costum de jugar-hi ja tenien llocs típics i escollits per a aquest efecte, per la qual cosa la falta de la paret ja l'acostumaven a tenir sempre marcada. A Sarroca de Bellera s'hi solia jugar a la plaça “Vella”, a la paret de casa de Jota, i a la plaça del “Portal” a la paret de l'església, puix que tant l'una com l'altra

(1) Rossend Serra i Pagès, *Alguns escrits*, pàg. 28. Barcelona, 1926.

Aureli Capmany, “Els jocs de la infantesa en l'antiguitat: Grècia i Roma”. Treball publicat en el número 2 de la revista *D'ací i d'allà*, corresponent al febrer de l'any 1918, Barcelona.

Omer, “Odissea”, vol. I, pàg. 130 i 131. Traducció de C. Riba. Editorial Catalana, Barcelona.

Josep Elias i Juncosa, “Els jocs de pilota”. Vol 10 de la Col·lecció *Minerva*, pàgs. 5 i 23. Barcelona. (Sense data).

no tenen gaires finestres ni *gaials* i a més són bastant altes, i així no se'ls *embarcave* tan sovint la pilota. En el moment de posar-se a jugar amb un bastó o pedra feien una ratlla a terra paral·lela a la paret de jugar i a la distància que de primer convenien (generalment a unes tres o quatre passes de la façana) anomenada *falta de sortida*. I perpendicular a aquesta, una altra de dalt a baix de la plaça, des de la cantonada de la paret fins al davant de les cases d'enfront de la de jugar, i una altra a l'altre costat de plaça de cantó a cantó del carrer que hi dóna accés, anomenades *faltes de terra*. Però, als pobles on jugaven en places obertes com la del "Portal" de Sarroca, marcaven les dues faltes de terra de dalt a baix de les cantonades.

El joc. — Durant la hivernada, els diumenges i altres festes al matí, i alguna vegada a la tarda, es reunia tota la fadrinalla en un d'aquests llocs (que gairebé sempre era la plaça "Vella") on a vegades acudien a més els fadrins de Perves i de les Eglésies disposats a desafiar jugant a la pilota els fadrins de Sarroca, els quals sempre havien tingut fama de grans jugadors. Els partits d'aquesta mena, i també els altres no tan espectaculars, apassionaven de tal manera tota la gent que gairebé ningú no deixava de fer acte de presència a la plaça, si més no a ajudar a discutir els *tantos* de cada u o les jugades, i no cal dir que també a donar ànim als jugadors del poble. I tota la gent del poble es sentien tan compenetrats en el joc que semblava talment que tots hi tinguessin quelcom a perdre o a guanyar, ja materialment o moralment (1).

Generalment jugaven sempre equips de *dos a dos*, de *tres a tres* i manta vegada d'un a un, que en deien *mano a mano*. I allí, durant un parell d'hores, es jugaven el beure; gairebé sempre un *pórro* de vi o unes copes d'aiguardent.

Formats els equips buscaven una persona sèria que volgués apuntar els tantos, el qual rebia el nom de *ratllador* a Sarroca, i d'*apuntador* a Paüls (Coma de Montrós) i que proveït d'un bastó hi anava apuntant tots els tantos bo i fent-hi una osca o ratlla amb un ganivet; també li pagaven el beure i anava a *xauar* a la taverna amb ells després de la partida. Aquesta gairebé era sempre de 18 tantos, encara que generalment també feien sempre la revenja. De vegades, si un dels dos bàndols no en sabia tant com l'altre, l'un acostumava a donar tantos d'avantatge a l'altre. Però això es solia fer més entre mainada. Abans de posar-se a jugar, a fi de veure a qui tocava de sortir el primer, s'ho feien a *palletes*, i el qui la treia més llarga aquell començava a *botar*. Abans, però, es collocaven tots en els seus respectius llocs. Si jugaven dos, l'un *botave* entre la falta de sortida i la paret, i l'altre s'estava al fons de la plaça, de cara més o menys al *botador*. Si jugaven dos a dos, els dos companys s'estaven com els anteriors i els altres dos un a cada costat de plaça. I si jugaven tres a tres, un que botava i els altres tots collocats en línia formant un semicercle dels costats o faltes de terra al

(1) Les mateixes característiques i els mateixos costums referents a això trohem al poble dels llogarrets bascos. Elias, *Jocs*, pág. 23.

fons de la plaça. Però sempre es collocaven de manera que l'un contrincant no fes nosa a l'altre, tant és així que si a l'un li venia la pilota s'apartava per donar-la al seu company contrari, car la noblesa en el joc era sempre el signe distingit de la fadrinalla d'aquest poble. El botador feia botar la pilota en una *plapa* (clapa) a terra, fregada de bell antuvi amb el peu, i al rebot que li semblava la *tornave* amb la mà estesa a la paret, i en caure a terra, al primer bot que feia, l'altre jugador contrari havia de tornar-la-hi, però si en fer-ho tocava a la falta de la paret o a sota de la ratlla aleshores feia falta i el botador guanyava un tanto, que el ratllador apuntava sense dir res.

Quan el botador tornava la pilota i no hi havia cap contrari que la pogués retornar a la paret, s'apuntava un altre tanto i tornava a començar a botar fins que perdia. Però, si en tornar la pilota li queia a dins de la falta de sortida, perdia la mà i els contrincants guanyaven un tanto; aleshores el passava a rellevar el seu company, i després els seus contraris. Si en *sortir* la pilota de la paret, després de *tornada* pel botador, rebotava a la paret d'enfront i amb el rebot queia dins de la falta de sortida, també perdia la mà i s'apuntaven un tanto els altres. Com hem dit, la pilota la tornaven sempre al primer bot que feia en caure a terra o bé al vol després de tornada pel botador, i si els contrincants la tornaven a la paret sense que toqués falta, llavors els altres miraven de tornar-la-hi una altra vegada, per la qual cosa si jugaven dos bàndols que en sabessin força el joc es feia molt interessant.

De vegades jugaven a *trampejar*, això és, en tornar la pilota el botador feia de manera que caigués en un recó de vora de la paret de jugar, de faisó tal que els seus contrincants no la poguessin tornar; d'això en deien *collocar la pilota*. Però, aquest joc, generalment es feia poc.

Entre fadrins no era lícit, jugant a *joc net*, de tornar la pilota sinó amb les mans, però entre la mainada la podien tornar àdhuc amb els peus, i, si algú la hi tornava s'apuntava deu tantos; el mateix modisme infantil ens ho diu:

Amb lo peu ni val deu.

Dins el mer passar temps jugant a la pilota també solien fer partits molt renyits, en els quals, més que l'egoisme del guany de la jugada, era l'afany de glòria de quedar victoriosos.

El ratllador no podia dir mai els tantos que tenia cada bàndol, fins arribar al dissetè, i aleshores el cantava fort, bo i dient: "Serra!". Més tard, es va imposar el costum d'avisar als quinze, tot cantant: "Quiquiri-quic!"; als setze, "Gassol!"; als disset, "Serra!", i als divuit anaven a beure, i pagava el que havia perdut (1).

Referent a les jugades, sempre donaven el màxim de crèdit al públic, i més encara als espectadors que fossin d'edat avançada. Quan hi havia un tanto dubtós, primer el discutien els jugadors, i si ells no es

(1) Serra i Gassol són els apel·latius populars de dues cases grosses i pageses de Sarroca de Bellera; per tant, aquest sistema tan pintoresc d'anunciar els tantos era típic d'aquest poble.

posaven d'acord, ho preguntaven als que s'ho miraven, sobretot als prohoms més seriosos del poble, els quals actuaven com a jutges. I passés el que passés, mai no s'havia retirat cap fadrí de la partida. I encara que generalment només es juguessin el beure, algun cop, però, també s'hi havien jugat algunes carnisseres de carn i el beure per a la menjada.

La pilota. — Les pilotes generalment se les solien fer sempre els mateixos fadrins. Si podien heure un trosset de goma o d'esponja, molt estimades per ells i també per la *xinalla* per ésser matèries molt *botadores*, hi cabdellaven a sobre fil de llana (perquè a més d'ésser lleuger també facilita que la pilota pugui botar), i procuraven que quedés ben apretat; quan tenien la pilota prou grossa la folraven amb trossos de pell de badana (trossos de *manxó* vell, de *calçons*, d'*aurelles* de sabata o bé de trossets nous que proporcionava el sabater). Si en podien trobar un tros que fos prou gran, el tallaven en forma d'estrella o de creu de quatre fulles i l'anaven unint *sargint-les* a punt de llençol. Si els trossos de badana eren xics tallaven dues tapetes rodones i les cosien a la pilota bo i unint-les-hi amb una tireta d'un tros llarguerut que hi donés el volt. A Sarroca, el segle passat, molts se les feien folrar per un sastre que n'era molt hàbil. anomenat el "Sastre sec", el qual en solia fer pagar de deu a quinze cèntims de cada una. De vegades, també les feien sense folrar bo i cosint amb una agulla llanera tots els tómb del fil debanats.

Ja folrades o sense folrar les mullaven de fang i aigua per tal de fer-les endurir. Aquestes pilotes solien amidar de 0'14 i mig cm. a 0'15 cm. de volt; d'aquesta mida són les dues que guardem en la nostra incipient col·lecció folklorica del Pallars. La més xica és folrada i l'altra sense folrar, però les de la mainada solien ésser un xic més grosses els quals les empraven més sense folrar que no pas els fadrins.

Les bitlles. — L'origen del joc de bitlles, segons suposicions de Borchardt, sembla germànic, però Aranzadi refuta aquesta suposició puix que ell creu que més aviat és d'origen cèltic o pre-cèltic (1), però segons Serra i Pagès, les bitlles ja eren objecte d'entreteniment de la quitxalleta de l'antic país del Nil o Egipte de 3.000 anys abans de J. C. (2). D'altra banda, Capmany assegura que els infants grecs i romans ja hi jugaven (3). I més tard en la llista de jocs de l'educació de Gargantua trobem esmentades les bitlles (4).

Generalment, aquest joc es compon arreu de nou bitlles; també hi ha llocs on és de sis i àdhuc de tres, com a Marquina i a Sant Joan de Luz. En altres indrets el componen nou bitlles i una altra de més xica dita "bostekoch" en la llengua basca (5). Al Pallars és de vuit

(1) Telesforo Aranzadi. "Etnografia", pàgs. 91 i 92. Editorial Corona. Madrid. 1917.

(2) Serra i Pagès, *Alguns escrits*, pàg. 28.

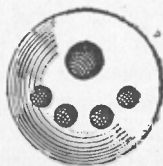
(3) Capmany, *Jocs*.

(4) François de Rabelais, "L'educació de Gargantua i la Joventut de Pantacrue". Col·lecció *Minerva*. Vol. I, pàg. 9. Barcelona, 1918.

(5) Aranzadi, *Etnografia*, pàgs. 91 i 93.

bitlles i una de més llarga, que es planta al mig, anomenada *bitller*. Però, a la mateixa comarca, al poble de Tírvia, a la Ribera de Cardós, a més de les anteriors també hi jugaven amb les de sis, com també a Almenar i a altres pobles de les terres baixes de Lleida, i a Manresa encara hi jugaven a principis d'aquesta centúria (1).

Les bitlles del joc de nou. — Les bitlles amb les quals jugaven les fadrines o bé fadrines i fadrins barrejats, solien tenir uns 0'40 m. d'alçada i eren més o menys tornejades; el bitller solia amidar uns 0'10 m.

1. Curro de Tavesca.—2. Curro de Sarroca de Bellera

més i era un xic més gruixut; aquestes bitlles eren les de Sarroca. A la Ribera de Cardós, on només hi jugaven els homes, eren més grosses, més altes i molt més tosques, i, per tant, ni tan polides ni tornejades com les anteriors. A Paüls, segons la nostra mare, era costum de fer cada any un joc de bitlles noves, que feien els mateixos fadrins, les qual eren fetes de fusta de *clop* o *xop*; les estrenaven el dia de Pasqua Florida, i com que era el temps dels *farratges*, perquè fessin més bonic les pintaven de color verd bo i fregant-les fort amb un grapat de farratge (2). Després de jugar cada festa, les guardava el *regidor*, i cada any, passada la temporada, les cremaven. A Sarroca, les bitlles amb les quals darrerament jugaven les fadrines eren de propietat llur, i les feren fer al torn per Jaume de Vilella; les pagaren per subscripció entre totes elles, a les darrereries del segle passat, *ascotant-se* un xic cada una la butxaca. Aquest artista humil a més de tornejar-les les va pintar de color verd i morat, i es celebrà una gran festa el dia que les estrenaren. Quan hi jugaven, les col·locaven dretes a uns quatre pams, separades l'una de l'altra i formant un quadre totes vuit amb el bitller al mig. A Tírvia i a Tavesca, com que només hi jugaven els fadrins, i, com hem dit, eren més grosses, les col·locaven a més d'un metre l'una de l'altra.

1. Bola de Guipúzcoa.
2. Bola de Baden (Alemanya)

El cûrro. — Per fer caure les bitlles empraven un bloc de fusta

(1) Sarret i Arbós, "Etologia de Manresa", pág. 195. Manresa, 1901. I nosaltres hem vist aquest joc encara en ús fa una vintena d'anys a Almenar, on els fadrins, cada festa a la tarda, s'hi jugaven els diners, alternant amb les "xapes", tot esperant l'hora d'anar al ball.

(2) Sègol que hom sembla a l'agost. Es sol segar verd a l'abril per a donar-lo a les bèsties, quan en aquest cap escasseja la pastura al paller.

tenia un forat rodó per a cada dit, els quals forats eren distanciats un xic l'un de l'altre i s'hi ensorraven tots els cinc dits fins a la primera falange o més, ho i estant corbats amb la mà mig oberta. Aquest cûrro —que el creiem típic d'aquest poble— amidava uns 50 centímetres de circumferència, segons els nostres bons amics C. Torrabella i Josep Rei. El que recordem de la nostra infantesa era un bloc molt tosc i llarguerut amb un forat quadrat per al dit gros i un de més llarg per als altres quatre dits. No sabem si aquest cûrro era ja fet així, llarguerut, o bé ho era pel desgast d'usar-lo, car totes les motlures un xic sortints de les bitlles eren també molt malmeses. A la Ribera de Cardós, aquest estri era més gros i gairebé pesava doble que el de Sarroca, puix que només l'empraven els fadrins. L'*agarrador*, un forat llarguerut, era buidat i tenia la forma de la mà mig tancada i mig tombats els dits; per al polze tenia un forat rodó fins a la primera falange. Aquest mateix tipus el trobem emprat a Bascònia, a les terres ponentines de Viscaia i d'Alava fins a la "ria" de Marrón, Liérgenes, Villacarriedo, Ontaneda i Sancillo. I a fora de la Península Ibèrica, al nord-est d'Alemanya, Holanda i Bèlgica. Les seves mides oscil·len dels 0'58 m. de volt els dels bascos i 0'60 m. els de Baden (Alemanya) als 0'72 m. els de Sant Joan de Luz, que són els emprats pels bascos i gascons (1).

Al Pallars, per fer caure les bitlles tiraven el *cûrro*, des del lloc prèviament convingut, al cap d'elles o bé *arrullant-lo* per terra, segons a les sorts que jugaven. I que fos amb agafador per a la mà no era pas perquè sí, puix que en *rebatre*, com veurem, era molt necessari poder-lo agafar molt fortament, perquè no rellisqués de les mans (2).

El joc. — A Paüls, quan la nostra mare era fadrina, solien jugar sempre a bitlles, noies i joves tots junts, i, com que eren molts els que jugaven, formaven dos bàndols com en el joc de la pilota; es solien jugar el beure a acabar als *tantos* que de bell antuvi fixaven, els quals anava assenyalant l'*apuntador* en un bastó bo i fent-li osques amb un ganivet; a l'una banda posava els dels uns i a l'altra els dels altres.

Era de consuetud tradicional començar la temporada el dia de Pasqua Florida i d'acabar-la el de la Pasqua Granada.

En posar-se a jugar, primer de tot s'ho feien a qui treu *palleta llarga*, per saber qui havia d'ésser el primer de tirar, i els altres es posaven de *ringlera* al darrera del primer *tirador*, en filera i així anaven tirant per ordre. El tirador, abans de tirar, amb el curro als dits i dempeus a la *tira*, cantava o demanava les bitlles que volia fer caure; per exemple, deia: "dues bitlles". i si en feia caure més l'apuntador assenyalava un tanto per a cada una, però si només en feia caure una aleshores perdia. Això és, si feia caure més bitlles de les que demanava guanyava, però si en feia caure menys, perdia. Si en demanava nou, només tirant

(1) Aranzadi. *Etnografia*, pàg. 87 i següents.

(2) A remarcar l'interès que té per a l'estudi de l'Etnografia estudiar minuciosament

al bitller i el treia del quadre guanyava nou tantos, ja que val tant com totes les bitlles juntes, però si només el feia caure, també perdia. I si arrodonit molt toscament a cops de *aixola* de la forma d'una grossa pilota, anomenat *cûrro*. A Sarroca, per tal de poder-lo agafar millor junt amb el bitller, malgrat treure'l fora, feia caure alguna bitlla, també perdia. Igualment es feia quan demanava el bitller. A cada vegada de tirar, si és que feia caure alguna bitlla i guanyava, tenia dret a rebatre, això és, des del lloc on havia quedat el curro en tirar. l'agafava fort i *ascarranyant-se* i sense deixar-lo dels dits procurava de fer caure totes les bitlles que podia atènyer amb el braç; si tot just podia tocar només que una bitlla mirava de donar-li un bon cop amb el curro per tal que aquella en tombés d'altres, i aleshores s'apuntava dos tantos per cada bitlla que havia fet caure, però si en rebatre el curro li lliscava dels dits, malgrat fer caure alguna bitlla, perdia la mà, no guanyava cap tanto i passava al darrera de l'últim tirador (1).

A Sarroca, el qui en acabar la partida havia fet més punts tenia el dret de *manar* i, a les seves ordres, començaven a jugar, de per riure, a la *mudeta*, a la *coix-coix* i a l'*aurelló* o *aixorelló*. El que *manava* feia tirar a les bitlles des d'on li plaïa i de la manera que volia.

A la mudeta, el tirador no podia obrir la boca per a dir res, tant si *feia caure* o no les bitlles, i ni tan sols les podia comptar.

A la coix-coix, havia de tirar el curro amb el peu coixet i així anar a les bitlles a rebatre si és que n'havia fet caure alguna, però per rebatre deixava anar el peu a terra.

A l'*aixorelló*, havien de tirar bo i agafant-se l'orella dreta amb la mà esquerra i passant-la sota el braç dret. No cal dir que les rialles eren molt grosses. Sobretot a la coix-coix, puix que, aleshores que les noies duïen les faldilles molt llargues, els fadrins miraven detingudament perquè no deixessin tocar el peu a terra, car de vegades ho provaven. I en aquest poble, l'únic de tota la vall del Bòsia on jugaven a bitlles, hi havia el costum tradicional que els fadrins paguessin el beure a les fadrines després d'haver jugat junts tota la tarda. I com que durant la Quaresma no feien ballades, totes aquelles festes a la tarda acostumaven a jugar a bitlles (2).

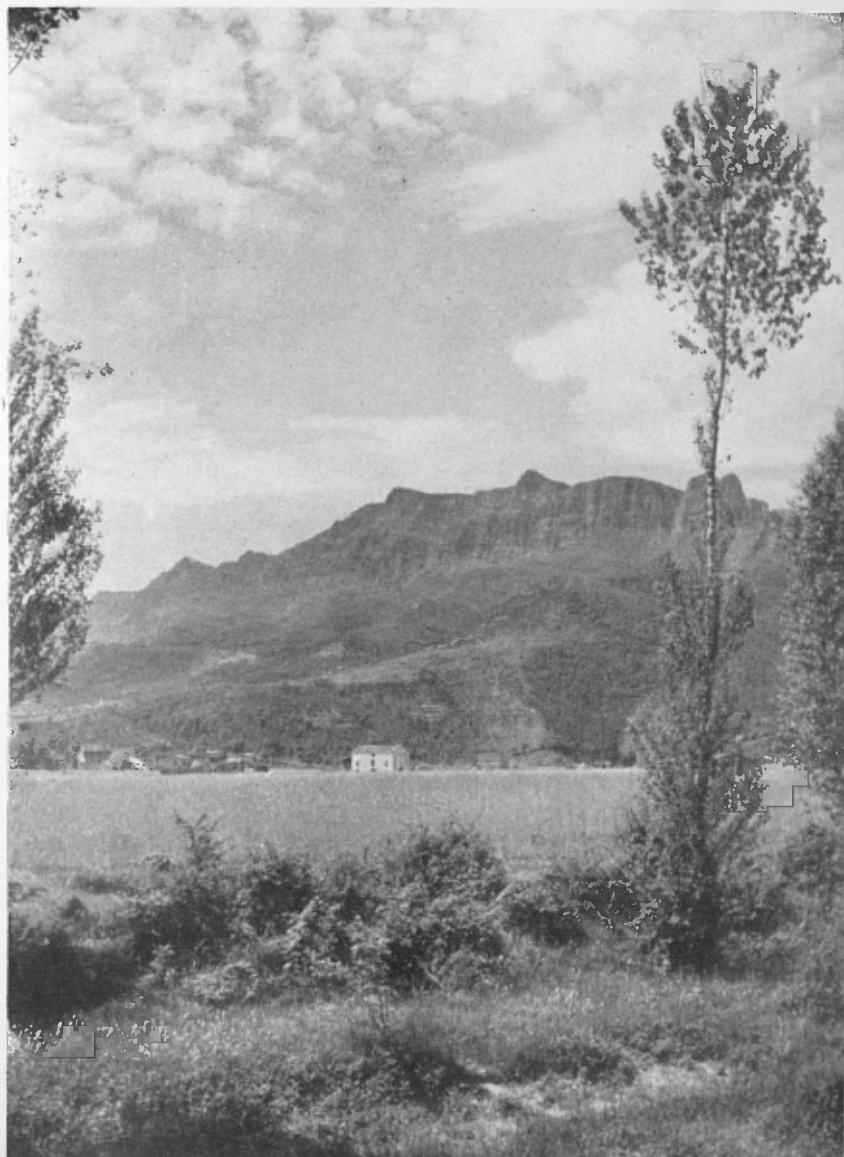
El joc de sis bitlles. — Les bitlles d'aquest joc eren més curtes que les altres, car que amidaven uns 0'30 m. d'alçada i no eren tornejades.

tots aquests petits detalls que acabem d'anotar sobre el curro; i que cal tenir-los sempre presents en tots els altres aspectes folklòrics i procurar recollir-los de tots els reconets de la nostra terra i donar-los a conèixer. I per veure-hi l'interès, només direm que el senyor Aranzadi en el seu llibre "Etnografia" (ja citat en aquestes notes), pàg. 87, anomena "bola basca" al curro amb forats per a agafar-lo, com el que hem descrit, ignorant segurament que també estava en ús en altres indrets del Pirineu català, com així es demostra en emprar-lo al Pallars. I ell mateix confessa que aquestes boles no les havia vistes a Torrelavega (Santander), ni a Andalusia ni a Aragó ni a Catalunya, sinó que les que ell coneixia eren totes lises.

(1) Segons Filomena Simorra i Bosc de Pauils, la nostra mare.

(2) Segons els bons amics nostres i col·laboradors Cassimir Torrobella i Josep Rei, de Sarroca de Bellera.

PAISATGES DE CATALUNYA

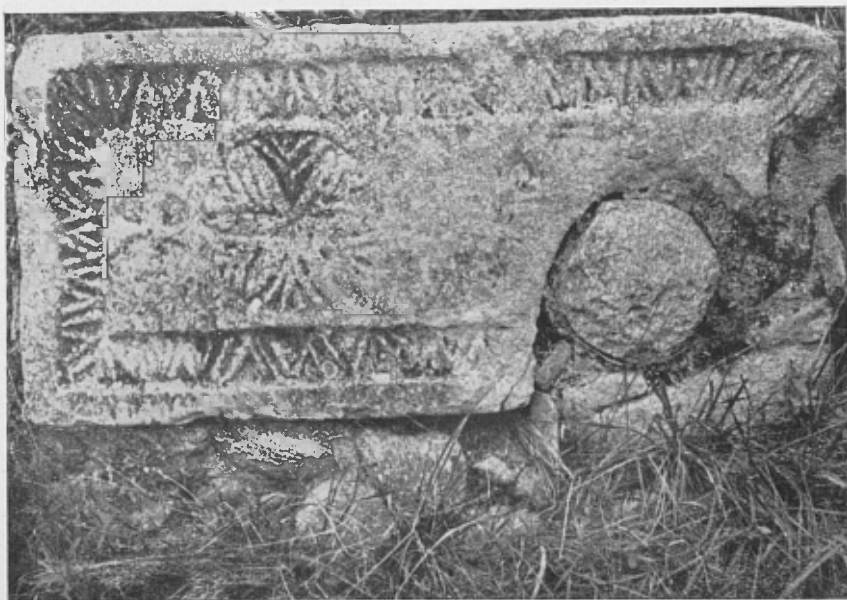
Ci. Ollé Pinell

LA SERRA DE SANTA MAGDALENA AMB EL PUIGSACALM. A LA SEVA FALDA
L'ANTIC CAMÍ RAL D'OLOT A VIC PER JOANETES I COLL DE BRACONS

RECULL ARQUEOLÒGICO-GRÀFIC

LAUDA SEPULCRAL EMPOTRADA A LA FAÇANA DE L'ESGLÉSIA DE SANT BARTOMEU SES GORGUES

Cls. S. Domenech Mansana

FRAGMENT DE LAUDA SEPULCRAL AL CEMENTIRI DE SANT JULIA DE VILAMIROSA

Les col·locaven dretes i aparellades, en dues rengleres i plantades bastant juntes. Per fer-les caure empraven tres "bitllots" d'un pam escàs de llargada, un xic arrodonits i més gruixuts d'un cap que de l'altre i en forma de porra, que agafaven per l'extrem més prim. Solien ésser fets de fusta d'alzina com les bitlles. Per guanyar en aquest joc consistia a fer caure cinc bitlles i deixar-ne una de plantada, amb un sol "bitllot", amb dos o amb tres, i tirant-ne un cada vegada directament a les bitlles.

En tot el Pallars, que sapiguem, només s'hi jugava a Tírvia, i alguna vegada a Tavescan, i tal vegada en aquests pobles, aquestes bitlles potser hi havien estat importades de fora de la comarca, car les autènticament pirinenques sembla que més aviat siguin les anteriorment descrites, o bé el joc de nou, usades per tot el Pirineu.

Les valenties. — Antany, s'acostumava molt entre els fadrins a jugar a fer valenties, que en deien. Per exemple, una colla amb l'altra es jugaven el beure (un *xau* de vi —mig litre—) a veure qui es carregava més de pressa al coll una quartera o bé cinc o sis quartants de blat. Qui aixecaria a plom un pes; això és, tenint el cos vertical i els peus junts agafar el pes escollit amb el braç estirat i sense abaixar-lo ni doblegar gens el cos, o bé agafant-lo amb la boca i les dents.

També jugaven a llançar la barra. En alguns llocs ho feien amb una barra de fusta, amb una barrina o amb una parpalina de ferro (1). Però, a Sarroca, es servien d'una rella de *reu*. El llançador, amb la mà dreta, l'agafava per la cua i li donava *aire* per tal de fer-li prendre embranzida abans de llançar-la tot sacsejant-la de punta cap al davant i costat esquerre, i per tal que no es decantés massa cap a aquell costat li'n privaven xocant-la a un roc que sostenien amb la mà esquerra. Amb les cames obertes, l'una davant de l'altra, al lloc de tirar, i a la distància prèviament convinguda, quan els semblava que la rella havia pres prou força la deixaven anar amb ímpetu per sota el braç. L'objecte del joc era el de veure qui la feia anar més lluny.

Segons Torrobella, aquest entreteniment el practicaven més els carabiners destacats a Sarroca que no pas els fadrins; en canvi (com hem dit més amunt), Morelló ens el presenta com un dels jocs predilectes dels homes de la Vall d'Aneu.

Saltar a corda. — Aquest és un altre dels jocs populars d'entreteniment, a Sarroca, de les minyonetes i fadrines més que no pas de la mainada.

Les nenes i nens grecs i romans ja saltaven a la corda i eren molt

(1) Joc que trobem citat per Rabelais en la seva "Educatió de Gargantua", pàg. 15.

afecionats als exercicis musculars (1); actualment, encara segueix essent un dels jocs tradicionals que es conserven més popularitzats arreu de la nostra terra; es salta de moltíssimes maneres i amb combinacions diverses.

A Sarroca, generalment hi jugaven sempre al caient de la primavera, en deixar les bitlles, i a la tardor abans de tornar-hi a jugar.

Per a saltar, empraven una corda de mitjana o bé una sogueta prima. Les dues fadrines (de vegades fadrins) que la sostenien, a la llargada que necessitaven, la feien *rodar*, i les que volien saltar es col·locaven l'una al darrera de l'altra i anaven saltant per torn. Anaven *rodant* sense parar; hi anaven entrant d'una a una i de vegades de dues en dues i més i tot. Si la que saltava no sabia seguir prou bé la corda, aquesta se li enredava per les cames i perdia; aleshores passava a rodar i la que tenia la corda es posava a la renglera a saltar. Alguna vegada, abans d'*entrar* a saltar, les que *rodaven* donaven tres copets fluixos, amb la corda penjant, a les garretes de la noia tot dient un, dos, tres, i ella es posava a saltar fins que perdia. I així a totes. Altres vegades, cada una només donava tres salts i fugia. Després d'haver jugat prou així, a cada una li feien *juli*. En entrar, també li donaven els tres copets amb la corda i després ella mateixa demanava juli!! i aleshores feien rodar la corda tan de pressa com podien. No cal dir que si era una noia lleugera i que en sabia força era molt divertit tan per ella mateixa com pels qui s'ho miraven. Però, si no en sabia gaire i per tant no anava tan lleugera com la corda, perdia de seguida. També algun cop hi saltaven àdhuc els fadrins, però només que per riure, malgrat que n'hi hagués algun que saltés bé.

Els quatre pilans. — Aquest joc era propi més aviat de les *callastretes* i *callastrets*, però, com hem dit, també hi jugaven fadrines i fadrins o bé els fadrins sols. Per jugar-hi es col·locaven quatre individus dempeus encarats l'un de l'altre i formant un quadre; al mig dels quatre se n'hi plantava un altre. Els que formaven els *quatre pilans*, es cridaven recíprocament ja de biaix o dels costats per tal de canviar-se de lloc, moment que havia d'aprofitar el del mig per a prendre el lloc a un d'ells, car si ho aconseguia passava al mig a parar el que quedava sense lloc. Per divertir-se i que fes bonic era necessari que no fos massa aturat i que les figures es moguessin força.

A Sarroca s'hi solia jugar molt a sota dels *uberts* (porxos) de la plaça "Jove".

I gairebé arreu de Catalunya és conegut amb el nom dels "Quatre cantons".

Arrencar cebes. — Aquest joc consistia a asseure's en un pedrís fadrines i fadrins, uns a la falda dels altres i agafats per la cintura

(1) Capmany, *Jocs*.

amb els braços. A l'individu que li tocava parar els havia d'anar *arren-cant* d'un a un agafant-los per les mans, que en aquest cas feien de cebes, i ells s'esforçaven per no desfer-se l'un de l'altre. En aquest joc es divertien i hi reien molt perquè gairebé queien tots per terra.

El Borint. — Aquest joc és molt popular arreu de la nostra terra, i àdhuc l'any 1925, quan nosaltres féiem el servei militar a Barcelona, hi havíem vist jugar molts cops els soldats a dins de la caserna.

Només hi podien jugar tres individus, els quals es col·locaven arren-glerats de costat, i el del mig és el que feia de *burinot*. Aquest, proveït d'una *gorra llarga* (barretina musca) amb una vidalba a dins, perquè fos més alta, i amb les dues mans juntes i semitancades a la boca, imitava el *bunit del borinot* (u... u... u...) tot guaitant, però si algun dels seus companys estava distret, al qual procurava de pegar-li bo i donant-li un cop amb la mà al cap o allí on podia. I els altres es defensaven dels cops ensems que miraven de fer-li caure la gorra tot posant-se la mà esquerra estesa el palmell cap a fora bo i tapant-se l'orella. El qui feia caure la gorra al borinot passava a fer aquella figura i l'altra ocupava el seu lloc. En comptes de la barretina de vegades també ho feien amb la mateixa gorra que portaven, la qual se la posaven un xic estarrufada. A Sarroca hi solien jugar els fadrins els dies que feia mal temps, quan no podien treballar al defora.

* * *

A Tavescan, els fadrins de vegades també jugaven al buli. Hi solien jugar bàndols de dos a dos i s'hi jugaven el beure, però com que aquest joc i algun altre també emprat per la fadrillana són bon xic infantils, els descriurem quan donarem a conèixer el recull de jocs de la mainada catalana que preparem (1).

Però, ultra aquests jocs, també de vegades ells i elles solien jugar a naips, però poc. Sobretot, feien el joc de la "soteta", per al qual treien les tres sotes del joc i només en quedava una, la qual tot escapçat se l'anaven donant de l'un a l'altre. Aquest era el més típic per a passar l'estona rient.

Això no vol dir, però, que ells no juguessin al "tuti" a la "manilla" i al "tuti arrastrat", a la taverna. Jocs que segurament no entren prou bé en el nostre tema, per la qual cosa no els descriurem per ara.

R. VIOLANT I SIMORRA

(1) "Cultura popular infantil". I. *Treballs manuals*. II. *Jocs i joguines*. Per encàrrec de "L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana".

CRÒNICA

CENTRE

NECROLOGIA.—*Emili Vilaseca i Tomàs.* — Els esquiadors i tots els concurrents a les curses d'esquí coneixien de prop Emili Vilaseca, l'home inseparable de totes les arribades i sortides: el cronometrador eficient i insubstituïble de força anys ençà. Home modest i treballador, sense fer soroll, estava sempre disposat a fer funcionar el cronòmetre, i havia arribat a adquirir el suficient prestigi no sols per a resultar indispensable en tots els campionats i curses oficials que es celebraven a Catalunya, sinó per a la major part de proves que cada diumenge es disputaven a Núria i a la Molina. La Federació d'Esquí de Catalunya el designà, a més, jutge, i com a tal també havia intervingut en tots els concursos de salts.

Mentre els uns es lliuraven a les dures lluites d'una cursa i els altres es delectaven esquiant segons el seu gust, Emili Vilaseca romanía hores i hores clavats al seu lloc, a desgrat del fred i sovint de la borrasca, talment com si ell fos insensible a tot el que no fos espiar els segons i els fragments de segon pels quals es debatten esportivament una pila de minyons.

Finida la cursa, les més de les vegades sense ni tan sols menjar, Vi-

laseca repassava les seves anotacions, feia els càlculs i lliurava els resultats al Jurat. Més tard, en el tren de retorn, novament tornava a treballar repassant totes les dades anotades i fent la classificació definitiva.

Aquesta era l'actuació constant del nostre company, festa rera festa, un hivern sí i l'altre també. I tot fet bonament, amb gust i amb vocació veritable, i com que no era home que es planyés i ens hi tenia tan acostumats, potser tots els que havíem fet treballar Emili Vilaseca no li havíem agraït prou bé la seva tasca i els seus afanys.

L'absència de conflictes i de protestes després d'una cursa, les reclamacions entorn de la classificació eren pràcticament desconegudes a Catalunya, tot i el nombre crescut de curses de tota mena. Volem creure que, en part molt important, aquesta normalitat era deguda al gran prestigi i autoritat de l'amic desaparegut, car ningú no s'hauria atrevit a protestar ni a discutir uns resultats que haguessin estat cronometrats per ell.

Ara, víctima de llarga malaltia, Emili Vilaseca se n'ha anat d'aquest món. Els qui el coneguérem i tractàrem, dediquem-li, malgrat les tribulacions de l'hora, un pietós record.

J. M.^a G.

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOTECA

VOLUMS INGRESSATS DARRERAMENT

PER CANVI

SÉQUESTRA, AMAND.—*Sant Pere de Besakú. Abadía Real de la Congregación Benedictina Claustral*

Tarraconense (977-1835). — Edicions Santa Maria del Mont, 1934. —179 pp.

ESPRAECKMANS, PEDRO.—*Diario del sitio de Gerona en el año de 1809.* —Olot, N. Planadevall, 1909.—174... pp.